

Din Motifli Radikalleşmede İstismar Edilen Kelimelerin Psikolojik Üstünlüğü

Din Motifli Radikalleşmede İstismar Edilen Kelimelerin Psikolojik Üstünlüğü^[1]

Atakan ADIYAMAN

Din, insanlık tarihinin temel kurucu taşlarından bir tanesidir. Tarihte kavramın; bazı bireyler, oluşumlar veya devletler tarafından dönemin gücünü elde etmek, meşrulaştırmak ve devamlılığını sağlamak adına istismar edildiği görülmektedir.

Din motifli terör örgütlerinin tarihini çok eskilere götürebilmek mümkündür. Bilinen en eski din motifli terör hareketlerinden biri olan "Sicarii", bugünkü İsrail devletinin topraklarında Roma İmparatorluğuna karşı ortaya çıkmıştır. M.S. 50-73 yılları arasında Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyetine ve vergi toplama gibi işlemlerine karşı ileri seviyede örgütlenmiş bir din motifli terör örgütü olan "Sicarii" düşmanlarına gündüz ve tercihen tatil günleri kalabalıklar Kudüs'te yoğunlaştığında eyleme geçmekteydiler. Silahları ise "Sica" denilen ve ceketlerinin içine sakladıkları küçük bir kılıçtı.

Örgüt o dönemde bağlı bulunduğu Yahudi inancındaki belli düşünsel tartışmalardaki yerini belli etmek adına üç mezhep dışında özellikle Sadukilerden farklı olduklarını belli etmek için dördüncü felsefe yani ferisi olarak yeni bir felsefe/mezhep ortaya sürerek kendilerini dini temellere dayandırmaya çalışmıştır (Özkan ve Açıl, 2019). Sadukiler, Yunanlaşma yanlısı olan Tanrı'nın dünyayı yarattıktan sonra bir müdahalesinin olmadığını ve de ruhun ölümsüzlüğüne, ölümlerin dirileceğine ve meleklerle inanmayan Yahudi aristokrasisini temsil eden bir mezheptir. Örgütün dini temellerini dayandığı Ferisiler ise, Sadukilere karşı olarak ruhun ölümsüzlüğüne, ölümlerin dirileceğine ve meleklerle inanmaktaydılar. Yine Sadukilerden farklı olarak yazılı metinlere ve sözlü inançları olan Talmud, Mişna ve Gemara olarak bilinen Yahudi sözlü hukukunun da dini hukukun geçerli bir parçası olmasını savunmaktaydılar. Bu dini çatışmaların dönemin Sicarii örgütü tarafından kullanılmasına bakıldığında halkın desteğini almalara, kutsal metinleri tevîl etme (dini metinlerde yer alan açık ve anlaşılır bir ifadenin kastettiği asıl manayı açıklama) işinde kendilerinin yetkili kılındığını ve de en son olarak özellikle intihar saldırıları düzenleme noktasında dayanak bulmuşlardır. "Tanrı'nın tek yönetici ve efendi olduğunu savunuyordu. Ölümün hiçbir türüne önem vermeyip akrabalarının ya da arkadaşlarının ölümlerine dahi aldırış etmiyorlardı. Hiçbir dünyevi korku onların Tanrı'dan başkasına kulluk etmesine yol açmıyordu." (Özkan ve Açıl, 2019). Örgütün başlıca faaliyetleri ise manastırlarını tahrip etmek, borçların geri alınmasını önlemek için tefecilerin senetlerini ve devletin arşivlerini ortadan kaldırmak, buğday ambarlarını yakmak ve Kudüs'ün su kanallarını tahrip etmek olmuştur (Tüzen, 1995).

Erken Ortaçağ döneminde ise, din motifli terörizminden Hristiyan azizliği, Eski Ahit'in Tanrı'nı çağrıştıran bir tarzda, ilahi güç ve inajını oluşturmada faydalanmıştır. Erken ortaçağ azizlerinin yaşamlarına bakıldığında, bazen doğrudan Tanrı tarafından bazen de kendilerinin aracılığıyla şiddet kullanarak inanmayanları Hristiyanlığa çevirme, günahları için bireyleri ve toplumun genelini cezalandırma ve de kendisi ile takipçilerine dair aşağılamalarda bulunana karşı koruma amacıyla kullanılmaktadır. Örneğin: Fleury'li Andrew tarafından 1038 yılında yazılan Benedict'in Mucizeleri adlı eserinde "Bourges'un Barış Birliği" adlı paramilitar bir örgütten bahsedilmektedir. Bourges Başpiskoposu Aimon, örgütüne eleman teminini 15 yaşından daha büyük erkeklerle yemin ettirerek sağlamış olup üyeleri din adamları, bazı yerel soylular ve köylülerden oluşan askeri bir güç meydana getirmiştir. Örgüt, barışı ihlal edenlere ve onların kalelerine terör eylemleri düzenlemiştir; kaynaklarda "Asileri [yani barışı ihlal edenleri] Tanrı'nın yardımıyla o kadar korkutular ki, müminlerin gelişti halk arasında söylenti ile duyurulduğunda bile isyancılar dağıldı. Şehirlerinin kapılarını açık bırakarak, Tanrı'nın ilham ettiği terör tarafından kaçıştılar." olarak geçmektedir.

Ortaçağ'da politik şiddet her zaman yukarıdaki örnekteki gibi iyi bir amaçla kullanılmamıştır. 13.yy'ın başlarında Papa III. İnnocent tarafından Katharizm mezhebi üzerine haçlı çağrısında bulunuldu. Haçlı seferinin askeri lideri Simon de Montfort, terörü Kathar bölgelerindeki kasabaları teslim olmaya ve "kâfirlerini" teslim etmeye zorlamak için kullandı. Haçlılar,1208 yılında başladıkları seferler ile Güney Fransa şehirlerini ele geçirdiler; insanlarını katlettiler ve ateşe verdiler. Ordunun liderleri kendilerine direnen her şehirde tüm nüfusun kılıçtan geçirileceğini ilan etti. Narbonne gibi şehirler derhal teslim oldu ve bilinen tüm "sapkınlıklarından" vazgeçmeyi kabul ettiler. Engizisyonların, kilise için "kâfirleri" soruşturması ve kovuşturması da aynı şekilde bir korku iklimi yaymıştır. Engizisyon

sorumluları, kendileriyle işbirliği karşılığında insanların arkadaşlarını ihbar etmeye açıkça teşvik etmişlerdir. Ayrıca terörü yalnızca “kâfirlerin” köktünü kazmak için değil, aynı zamanda yerel iktidar mücadelelerinde bir silah olarak doğrudan kullanmışlardır. Albi Piskoposu Bernard de Castanet, şehrin vatandaşları ile siyasi kontrolü üzerinde bir mücadeleye girişti, bazı vatandaşları kasten “kâfirlikle” suçladı. İzlerini örtmek için, kendisine yardım etmiş olanlar da dâhil olmak üzere, entrikaları hakkında gerçeği ortaya çıkarabilecek herkese karşı terör ve suikast kampanyasına giriştiler. Otoritenin orantısız ve temelsiz bir şekilde müdahalede bulunmasından dolayı şaşırıcı olmayan bir şekilde, Katharistler terörizme başvurdu. Engizisyon sorumlularına saldılar veya suikast düzenlediler. Daha sık olarak, kendi saflarındaki insanları kendilerine ihanet etmekten veya onlara ihanet etmekten caydırmak için politik şiddete başvurdular.

Tarihsel bakış açısının yanı sıra politik şiddetlerini ve kendilerini meşrulaştırma adına kutsal kitaplardaki aşırı yorumlamalarında dayanak olarak kullandıkları bazı noktalar da bulunmaktadır:

Samuel Saul’a şöyle dedi: *“Rab seni kendi halkı İsrail’in Kralı olarak meshetmek için beni gönderdi. Şimdi Rabbin sözlerine kulak ver. Her şeye egemen Rab diyor ki, ‘İsrailîliler’e yaptıkları kötülükten ötürü Amalekîliler’i cezalandıracağım. Çünkü Mısır’dan çıkan İsrailîliler’e karşı koydular. Şimdi git, Amalekîliler’e saldır. Onlara ait her şeyi tümüyle yok et, hiçbir şeyi esirgeme. Kadın erkek, çocuk çocuk, öküz, koyun, deve, eşek hepsini öldür. ’”* (Samuel, 15:2-3)

Netflix’de yayımlanan Gece Ayini dizisindeki Bev Keane’nın de kullandığı *“Yeryüzüne barış getirmeye geldiğini sanmayın! Barış değil, kılıç getirmeye geldim”* (Matta, 10:34)

“Ben dünyaya ateş yağdırmaya geldim. Keşke bu ateş daha şimdiden alevlenmiş olsaydı!” (Luka, 12: 49)

“Kendileri nasıl inkâr etmişlerse sizin de öyle inkâr etmenizi, böylece onlara eşit ve benzer hale gelmenizi isterler. (İman edip) Allah yolunda hicret edinceye kadar onlardan dostlar edinmeyin. Eğer yüz çevirirlerse onları yakalayın, bulduğunuz yerde öldürün; hiçbirini dost ve yardımcı edinmeyin.” (Nisa, 89)

Radikalleşmenin günümüzde bu derece önemli bir düzeye ulaşmasının açıklanmasında akademisyenler, din motifli radikalleşme sürecinin açıklanması adına çeşitli teoriler ortaya koymaya çalışmışlardır. Teorik yaklaşımlar incelendiğinde bunların mikro düzeyde psikolojik, mezo düzeyde grup odaklı ve de makro seviyede sosyopolitik açıklamaları içerdiği gözlemlenmiştir.

Ayrıca dini motiflerin şiddet içeren aşırılıktaki rolüne odaklanıldığında; Kolektif kimlik ve dayanışma kaynağı olarak din, bireylerin mobilize olmasına kaynak olabilir.

Bir diğer nokta ise dini motifler, birbirinden farklı hoşnutsuzluk ve şikayet kaynaklarını düzenlemeye ve anlamlandırmaya yardımcı olan bir anlatı olarak, şiddet içeren aşırılık yanlısı hareketlerin dünyadaki olayları ve siyasi gelişmeleri bireyin kişisel deneyimiyle rezonans edecek şekilde çerçevelemelerine yardımcı olabilmektedir.

En son olarak da dini motifler, daha yüksek veya ebedi bir amacı aşılamanın bir yolu olarak, bir çatışmanın çıkarlarını yoğunlaştırabilir ve yükseltebilir. Buna örnek olarak, İsrail-Filistin sorunundaki bazı aşırılık yanlısı yerleşimci gruplar, bunu kutsal metinlere dayandığını düşündükleri için toprak iddiaları açısından kendilerini haklı kılmaktadır.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bugünkü anlamıyla İslami motifli radikalleşme ele alındığında; sömürgecilik, Mısır’daki Müslüman Kardeşler, SSCB işgali(Taliban), Filistin sorunu, 1967 İsrail-Arap Savaşı ve Irak Savaşı gibi tarihi olayların, İslam ülkelerinde dini motifli radikalleşmenin gelişmesinde etkili bir temel oluşturmuştur.1979 yılında İran’da İslam devriminin gerçekleşmesi, İslam dininin siyasallaştırılmasındaki başlıca nedenlerinden bir tanesidir.

İslami Radikalleşmede Önemli Kavramlar

Dinin istismar edilmesi, politikleştirilmesi, radikalleşmesi ve de bazı durumlarda terör eylemlerine kadar gidilmesi tüm dinlerde görülmektedir. Din motifli radikalleşmenin tespit edilmesi hususunda da geliştirilen bazı psikometrik testlerde bazı kavramlara yer verilmiştir. Din motifli radikal gruplar bağlamında kendilerine meşru bir zemin elde etmek ve propaganda amacıyla da örgütler tarafından bazı kavramların kullanılmasına önem verilmiştir.

Bahsi geçen kavramlar din motifli örgütler tarafından istismar edilmekte ve gerek insani gerekse de toplumsal olarak uzlaşılan tanımlı amaçlarına hizmet edecek biçimde aşırı bir şekilde yorumlayarak kullanılmaktadır. Söz konusu istismar edilen kavramlar örgütlerin çevrimici dergilerinde, sitelerinde, sosyal medyasında veya yayınlanan konuşmalarında oldukça fazla kullanılmaktadır. Bu şekilde bireylerin örgüte kazandırılması, politik şiddetin ahlaki sisteme yedirilmesi ve kendini feda noktasında örgütün istekleri doğrultusunda hareket etmesi gibi biçimlerde faydalanılmaktadır.

Bu kavramlar özellikle örgüte eleman temini noktasında potansiyel bireyler için bir maneviyat faktörü olmaktadır. Aynı zamanda da söz konusu kavramlar grupları mobilize etmek amacıyla da etkilidir. Bu yolla, radikalleşen birey kendine empoze edilen değerler ve kavramlar seti aracılığı ile duygu, düşünme ve davranış örüntüleri geliştirme ve bunlara da uyum sağlayacak bir yaşam sürmektedir.

Örgütün kendi kavram haritasını oluşturmamasın eleman temini noktasında önemli bir diğer nedeni de dini bilgileri alt veya orta seviyede olan bireylere karşı psikolojik üstünlük kurabilmektir.

Bir diğer faktör olarak, biz ve onlar arasındaki farkın ortaya konulmasında dini bir motif katabilmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu şekilde iç grup üyelerine; dış grup üyelerine nasıl bakacakları, nasıl pozisyon alacakları ve nasıl yaklaşacakları ile ilgili de bir yol haritası vermektedir.

Eyleme geçme veya şiddet görüntülerini görüp halen örgüte katılma nedenlerinden bir tanesi ise, kavramlar aracılığıyla örgüt üyelerine apokaliptik bir anlayış kazandırarak yapılan şiddet içeren aşırılık davranışlarının ahlaki sistemlerine oturtabilme noktasında bilişsel esneklik kazandırabilmektedir.

Sonuç olarak; terör örgütlerinin oluşumlarını, eylemlerini ve varlığını meşru kılabilmek için istismarına maruz kalması, ölçekte bahsi geçen kavramlardan olması ve katılımcılar tarafından kullanmasından dolayı incelenmesinde önem bulunmaktadır.

Bey’at- Biat

Arapça karşılığı olarak Bey’at olan Biat, “İslâm devletinde idare edenle idare edilenler arasında yapılan, seçim veya bağlılık karakteri taşıyan sosyopolitik akti” olarak tanımlanmaktadır (Kallek, 1992). Cahiliyye döneminde kabileler el sıkışarak bir yöneticinin otoritesini kabul ettiklerini beyan edip yöneticiye uydularına dair antlaşmanın içeriğini yazıya geçirirlerdi. Bu gelenekten yola çıkarak İslâm döneminde de, bey’at kelimesini devlet başkanına itaati bildirmek amacıyla kullanımına devam edilmiştir (Başoğlu, 1996). Halife seçimlerinden sonra, seçmen sağ elini halifenin sağ elinin üzerine koyarak, bey’at gerçekleşmiş olmaktadır (Aydın, 2005). Sosyopolitik anlamda ise bey’at, bir devlet başkanının seçilme süreci ve ona dini kurallar içinde itaat edilmesi gibi işlemler ve ritüeller anlamında kullanılmaktadır.

Siyasi tarihe bakıldığında ise, devlet gücüne sahip olmak kadar sahip olma biçimi de önemsenmiştir. İktidara gelme şeklinin önemsenmesi ise, meşruiyet kavramıyla ilgilidir. Çünkü meşru olmanın, bir şekilde elde edilen devlet erkine dini ya da siyaset açısından nihai bir geçerlilik kazandırma ve yöneticileri itaat edilebilir kılma gibi fonksiyonları vardır. Örneğin; Emevî dönemindeki halifeler, camide gerçekleştirdikleri ve dini bir motif kazandırmaya çalıştıkları biat törenlerinin benzerlerini diğer birçok kültür ve toplumda farklı versiyonlarda görmek mümkündür. Örneğin; Avrupa’daki krallıklarda taç giydirme merasimi, papalıkta takdis ayini ve demokratik toplumlardaki seçim (referandum) gibi uygulamalar sahip olunan iktidar için birer meşrulaştırma aracı olarak görülmüştür.

Bid’at

Arapça karşılığı “icat etmek, örneği olmaksızın yapıp ortaya koyma, daha önce benzeri bulunmayıp sonradan ortaya çıkan şey” anlamına gelmektedir. Dini literatüre bakıldığında Bid’at kavramını hasene (iyi bid’at) ve seyyie (kötü bid’at) olarak ayrılmıştır. Selef olarak adlandırılan dini grupların Kur’an ve Sünnet’e karşı şekilci bir anlayışla ele almalarından dolayı Bid’at kelimesi sıklıkla kullanılmaktadır. Ancak selefi gruplarda böyle bir ayırmadan söz etmek mümkün değildir. Bu yolla Bid’at kavramının kapsamını geniş tutarak “delile (temele)” dayanan ve yeni ortaya çıkan yaşam koşullarına karşı geliştirilen/uyarlanan bazı dini kavram ve ritüelleri seyyie bid’at olarak bu kavramın içerisinde eritmişlerdir (Japharov, 2020).

Bunlara örnek olarak, bazı selefi gruplar; zikir’i herhangi bir vasıta ile çekmeyi, camilere minare inşa etmeyi, kabirleri yükseltmeyi, türbe inşasını, Peygamber’in doğumunu kutlamayı, namaz kırarken ağızdan niyet etmeyi ve dua ettikten sonra Fatıha demeyi bid’at olarak atfetmektedirler (Çağatay-Çubukçu, 1985).

Sonuç olarak, değişen ve gelişen yaşam koşullarına dini deliller aracılığıyla adapte olma noktasında kullanılan Bid’at kavramını istismar edilerek kişi, grup veya örgütler tarafından toplumsal hayata ve güvenliğe karşı müdahale hususunda radikal örgütlere meşru bir zemin kazandırmak amacıyla kullanılmaktadır.

Cihat

İlk olarak kavramın anlamsal değişimine bakıldığında, cahiliyye döneminde şirlerde cihat kelimesinin bu haliyle rastlanılmamasına rağmen cahit çekimi bulunmaktadır. Fiil olarak “karşı koymak, savaşmak, saldırmak” anlamlarında Amr b. el-Ehtem’e ait bir beyitte kullanılmıştır:“Onlar sana saldırırsa, korkma, sen de saldır savaş kızsırsa!”. Kurun tarafından ayrıca belirtilen analize bakıldığında cahiliyye döneminde “gazve”, “harp” ve “melhame/ kanlı savaş” gibi kelimelerin bulunmasına rağmen cihat kavramının “Kutsal Savaş” olarak kullanılmadığını ifade etmiştir (2020).

Cihat, Kur'an Kerim'de otuz bir yerde geçmekte on yedisinde savaş anlamında on dört yerde ise dini emirleri uygulamak ve dini dil ile yaymayı belirtmektedir. Geniş anlamında Cihat, insanın dünyevi ve şeytani varlıklarla mücadeleli kapsarken, dar anlamında İslam'ın savunulması ve yayılması amacıyla üyelerine kolektif bir görev yüklemektedir. Radikaller tarafından istismar edilen cihat düşüncesi Müslüman olmasına bakılmaksızın İslam kuralları tarafından yönetilmeyen devletlere ve halklara karşı savaş anlamında kullanılmıştır. Bu yöntem ile politik şiddetin ahlaki ve insani sistemlerine daha kolay kabul edilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Radikaller için sürekli ve kişisel bir görev bilinci de oluşturmaktadır.

Cihatçılar üç kategoride sınıflandırılmak mümkündür. Bunlardan ilki gönüllü cihatçılardır. *Gönüllü cihatçılar*; ideolojik olarak motive değildir ve devlet yahut uluslararası kuruluşlara karşı terör eylemlerinde bulunma amacıyla yola çıkmamışlardır. İkinci olarak ise *Savunmacı cihatçılar* gelmektedir ve bu grup cihatçıların çoğunu oluşturmaktadır. Cihat/savaş hükümleri nefsi müdafaa için kullanımına izin verilmiştir. Bunlara göre Hz.Peygamber'in din uğrunda yaptığı savaşlar da savunma amaçlıdır. Son olarak ise *Küresel cihatçılardan* bahsedilebilir. Kendi aşırı dini yorumlamalarına göre işletilmeyen Müslüman/Müslüman olmayan birey, grup ve rejimlere karşı mahalli, bölgesel veya küresel düzeyde terörle mücadelede bulunanların değerlendirildiği gruptur (Bayram, 2019; Kurun, 2020).

İbn-i Teymiyye'nin Görüşü. Radikal yaklaşımın ilk dini temsilcilerinden biri olan İbni Teymiyye 13. yüzyılda Moğol baskısı altında bir din âlimidir. Savaş döneminde zor şartlarda savaşın dini hukuk kurallarına riayet edilmesi amacıyla çelişkili konularda fetvalar yayınlamıştır. Günümüz terör örgütlerince o zamanın şartlarına göre savaş zamanı geçerli olan fetvaları terör örgütlerince istismar edilmektedir. İbni Teymiyye'nin Cihat tüküsü dini saf manasıyla yaşamayan siyasi otoriteye karşı koyma yönü üzerine kurulmuştur. Cihadın bu yönü savunma boyutunun önüne geçmiştir (Rudolph,1985, s.189).

Teymiyye'nin görüşüne göre Müslüman olduklarını iddia etmelerine rağmen, şeriatı uygulamalarıyla Moğollar mürted olarak tanımlayıp, bu durum da Cihat için meşru bir hedef haline getiriyordu(Esposito, 2002). İbni-i Teymiyye silahlı cihadın sadece savunma amaçlı yapılabileceğini savunarak Savunmacı Cihatçılar olarak tanımlanabilir.

Moğol Hülagu'nun işgalleri de saldırı olduğu ve bir diğer yönden de Hülagu'nun şer'i hukuk ile değil de işgal ettiği bölgelerde Cengizhan'ın kanunnameleri ile uygulaması idi. 'Yasağa uymak dinden çıkarır Şeriat dışında bir şeriate uyanda kâfir olur uyanlarda savaşmakta caiz olur diyordu.' Bu sebeple yasağa boyun eğen Müslüman Tatarlarla savaşmanın caiz olduğunu söylüyordu (Demirel, 2005). Radikal İslam felsefesi üzerine İbni Teymiyye, aşırılık yanlıların kendisinden alıntı yaptığı ve ilham aldığı önemli bir muhafazakârdı.

Köktendinci reformcular ve ahlaki olarak yeniden silahlanma propagandası için bir rol model olarak değerlendirmiştir. 13. yüzyılda kendi sorunlarını dile getirmişse de 18. Yüzyılda Vahhabi hareketleri, Mısır'ın radikal İslamcı ideoloğu Seyyid Kutub'u ve Usame Bin Ladin gibi modern aşırılık yanlılarını etkilemiştir.

Dar'ülharp-Darüssulh-Darüİslam

Dar kelimesi Arapça'da "ev, mahalle, bir kavmin konakladığı veya yerleştiği yer" anlamına gelen dâr kelimesi mecazi olarak "kabile" mânasını da taşımaktadır. İslâm hukukunda ise "İslâmî veya İslâm dışı bir yönetimin hâkimiyeti altındaki ülke" anlamında kullanılır (Özel, 1993). Buna göre bir ülkenin İslâm veya İslam dışı kurallara göre yönetilip yönetilmediğinin tayin ve değerlendirmesinde temel ölçü yönetim ve hâkimiyettir.

Dârülharp, klasik İslâm hukuku kaynaklarında "küfür yönetiminin hâkim olduğu ülke" (Arangül, 2017), "kâfir liderin emir ve idaresinin yürürlükte olduğu ülke" (Özel, 2011) şeklinde tarif edilmiştir.

Dârüİslâm kavramı ise "Müslüman bir devletin hâkimiyeti altındaki topraklar için kullanılan fıkıh terimi" olarak tanımlanabilmektedir (Özel, 1993).

Dârüssulh kavramının tanımı ise "kendisiyle barış antlaşması yapılmış ülke için kullanılan fıkıh terimi" olarak ifade edilmektedir. Ülkelerle yapılan sulh anlaşması sözleşmenin mahiyetine göre farklı isimler (Dârülahd, Dârüzimne ve Dârülmuvâde) verilebilmektedir. Aynı zamanda bu anlaşmalar geçici veya sürekli olarak yapılabilmektedir (Özel, 1994).

Ülkelerin ve bölgelerin Dârülharp- Dârüssulh – Dârüİslam olarak kategorileştirilmesi ve buna göre farklı siyasi, askeri ve ekonomik pratik ve söylemlere konu olması örgüt üyelerinin dünyayı keskin sınırlara sahip kutuplaşmış görmesine sebebiyet vermektedir. Bu da politik şiddet konusunda bilişsel esnek kazanması ve dünya görüşü dayatması noktasında terör örgütlerine kolaylık sağlamaktadır.

Enr-i Bi'l-Ma'ruf Nehy-i Anı'l-Münker

Sözcük anlamıyla "iyiliği emredip kötülüktan vazgeçirmeye çalışma yönündeki faaliyetler için kullanılan dini, ahlâki ve hukuki bir tabir" olarak ifade edilmektedir (Çağrıncı, 1995). Bu durum kendi aşırı yorumlamalarından hareketle dini kaynaklardan çıkardıkları yaşam tarzlarına uyum göstermeyen müslümanlara/kâfirlere karşı yine bir kolektif görev bilinci oluşturmaya çalışmakla birlikte bunun daha da zorlayıcı bir şekilde politik şiddet kullanımını meşru hale gelebilmektedirler.

Sözcük tanımını, din motifli radikal örgütler kendi lehlerine olacak şekilde istismar etmişlerdir. Bu şekilde daha sonraki başlıklarda değinilecek olan "Biz-Onlar" ayrımına yardımcı olmak için örgüt için iyi olgusu ve yine örgüt için kötü olgusu yorumu kullanılmaktadır. Buradan hareketle, kavram sayesinde örgütler kendi meşruiyetlerini ve nüfuzunu kolay bir şekilde topluma ve üyelerine aktarabilmektedir.

El-Vela Ve'l-Bera

Vela, sözcük anlamı itibariyle "sevmek, dostluk göstermek, yardım etmek, iki şey arasında tercihte bulunmak, müttefik olmak ve arkadaşlık yapmak" anlamına gelirken Bera ise "Kâfirlere buğz etmek, beri olmak, onlardan uzak durmak" anlamlarına gelmektedir. İslam terminolojisine göre ise "Vera; Allah için sevmek, Bera; Allah için buğz etmektir." (Din İşleri Yüksek Kurulu, 2015). Bu kavramlar aracılığıyla polarize bir toplum anlayışıyla dış grup üyelerine dair dışlaşılma ve değersizleştirme bakış açılarını beraberinde getirmektedir.

"Biz ve onlar" düşüncesinin daha keskin bir hali için kullanılan bu durum iç grup için düşman safıyla(dış grupla) kesin ayrılışını yansıtmaktadır. Bu şekilde toplum içerisinde veya toplumlar arasında örgütlerin arzuladığı gibi bir ayrışmanın yaşanması durumunda kendileri için daha etkili bir alan bulabilmektedirler.

Kendi içerisinde dağınık, istikrarsız bir toplum ile dış grubun da aynı zamanda tahrik edilip politik şiddet uygulaması sağlanarak örgütün kendisini meşrulaştırması, personel temini, lojistik ve eylem sahası gibi diğer alanlarda kendileri lehine bir durum yaratmaları için söz edilen kavramlar kullanılmaktadır.

Hicret

Sözlükte "terketmek, ayrılmak, ilgisi kesmek" anlamına gelen hecr (hicrân) mastarından isim olan hicret "kişinin herhangi bir şeyden beden, lisan veya kalben ayrılıp uzaklaşması" demektir; ancak kelimelerin daha çok "bir yerin terkedilerek başka bir yere göç edilmesi özellikle Hz.Peygamberin Mekke'den Medine'ye göç etmesi hadisesi" anlamında kullanıldığı görülmüştür(Önköl, 1998).

Son dönemlerdeki literatüre bakıldığında, bu kavram "yabancı savaşçı" olarak nitelendirilen bireyleri terör bölgelerine çekmek amacıyla kullanıldığı gözlemlenmiştir. Anlamı düzeyde bu kavramı fazla kullanan örgüt ise IŞİD'tir. Özellikle tüm dünyadaki bireyleri örgütün etkinlik bölgesine gelmesi hususunda çağrılarda bulunmuştur.

Bu şekilde de bireyleri yüz yüze ya da sosyal medya üzerinden mobilize edilerek bulundukları konfor alanlarından çıkartıp suç davranışlarında bulunmalarını sağlamışlardır. Bu yöntemdeki amaç ise bireylerin örgütten ayrılmaları halinde ülkelerinde veya bulundukları bölgede karşılaşacağı koşullar üzerinden örgüte muhtaç hale getirmek için bu kavramı kullanılmaktadır.

Tağut

Sözlükte "aznak, sınırı aşmak" anlamındaki tuğvân (tuğyân) kökünden türeyen bir isim/sıfat olup asıl anlamı bakımından "aşırı derecede azgın ve müteceviz'dir. Bundan hareketle Allah'tan başka tapınan ve hak yoldan sapıran her varlık, put, şeytan, kâhin ve sihirbaz tağütin kapsamı içinde düştürülmüştür (Yurdagör, 2010).

Burada daha sonraki başlıklarda da bahsedileceği üzere Hizbullah Terör Örgütü mensubu Muttalip Selami'nin "Tağut Rejim Gidecek, İslami Düzen Gelecek" başlıklı manifestosunda; "...Allah'ın emrini kabullenmeyip, Kemalist, Militarist, kokuşmuş rejimde 50 milyonu aşkın Müslümanı yönetenler de kâfir ve dinsizdir... Dıyanet İşleri Başkanı, tağut rejime çalışan Müftüleri, Hocaları, Kemal Ata putun şeytani, laik, dinsiz rejimle çalışan her şahıs ve kurum İslam'dan çıkıp küfre girmiş olur." şeklinde beyanatının verilmesinde fayda görülmektedir.

Yukarıda bahsi geçen yazıdan hareketle, terör örgütlerinin arzuladığı toplumsal olarak ayrılmış, güvensiz ve kaotik koşullar üzerinden örgütün başlangıçtaki gelişim dönemlerini sağlıklı atlatılmasını amaçlamaktadırlar. Bu kavram ile devlet erkini elinde tutan rejimin meşrutiyetine karşı saldırıda bulunabilirken kendileri için de geniş bir alan açmış olmayı hedeflemektedirler.

Tekfir-Tebdi'-Tadlil

Tekfir “küfre nisbet etmek, mümin diye bilinen bir kişi hakkında kâfir hükmi vermek” anlamıyla kullanılmasına rağmen geniş anlamında ise “Allah Resulü’nün (sav) vahiy yoluyla alıp insanlara tebliğ ettiği kesin delillerle sabit olan bir esası inkâr eden dindışı ilan etme, kâfir sayma” olarak geçmektedir. *Tebdi* ise “birini bid’at ehli sayma” olarak tasvir etmek için kullanılmaktadır. *Tadlil* kavramı ise “sapık ilan etme” anlamına gelmektedir (Din İşleri Yüksek Kurulu, 2015, s. 21).

Tekfir kavramı örgütler tarafından genellikle dini anlamından daha fazla siyasi amaçla faydalanmaktadır. Bu şekilde örgütler, iç grup-dış grup ilişkisinde dış grubu baskı altına almayı ve dış grup üyelerine karşı kullanılabilecek olan politik şiddeti meşru hale getirmektedirler.

Ridde-Mürtet

Mürtet Büyük Türkçe Sözlük’te “Müslümanlığı bırakıp başka bir dine geçmiş olan (kimse)” olarak ifade edilmektedir (TDK Büyük Türkçe Sözlük). “Ridde veya İrtidâd ise fıkıh terimi olarak Müslüman bir kişinin kendi iradesiyle İslâm dininden çıkması anlamında kullanılmaktadır. İrtidat eden erkeğe “mürtet”, kadına ise “mürtedde” tanımlanması yapılmaktadır (İnce, 2008).

Mürtet yani dini terk eden kimse veya özellikle DEAŞ gibi örgütlerde gözlemlenen aynı din mensupları olunmasına rağmen dini yaşam tarzlarının kendilerinden farklı olmasından dolayı mürtet veya tekfir olarak damgalayarak öncelikli hedef olarak bu kesimlere terör eylemlerinde bulundukları anlaşılmıştır.

Bunun nedeni birey veya grupların mürtet olmasının sebebi, örgütün grup veya toplum düzeyinde hedeflediği sözde “biz” içerisinde olan birlikteliği ve birliği bozmuş olmasıdır. Bundan dolayıdır ki Mürtetlerin diğer “düşmanlara” göre daha fazla odaklanması ve öncelikli hedef olarak belirlenmesi hem “biz” kavramına ihanet düşüncesinden hem de birliği bozmasından ileri gelmektedir. Bu durumda örgüt grup içerisindeki muhaliflerine karşı da caydırıcı olmayı hedeflemektedir.

Sonuç olarak,

Yazının tamamında bahsedildiği üzere dini kelimelerin istismarı;

- Terör örgütlerinin eleman temini, toplumun tamamının olmasa bile belli kesimlerine karşı pozitif algı yaratma,
- IŞİD gibi terör örgütlerinin sivilere yönelik aleni politik şiddet görüntülerini görseller bile hala elemanlarının *sözde biatlarını* devam ettirme,
- Sözde mağduriyet ve şikâyetlerine neden bulma,
- Örgüt üyelerinin dış gruba dair bakış açılarını ve davranış örüntülerinin nasıl olmasının gerektiğini düzenlenme,
- Kendi üyeleri olmayan dış gruba ve diğer bir tabirle diğerlerinin hayatlarına müdahale konusunda zemin bulma,
- Örgüt içi hiyerarşiyi disiplinin sağlanma ve
- Yazının da temel amacı olarak belli dini bilgilerinin belli düzeyin altında olan bireylerin propagandalara karşı psikolojik olarak savunmasız kalmasını sağlamak adına kullanılmaktadır.

Buradan hareketle; radikalleşme belirtileri gösteren bireylerin tespitinde, uygun müdahale programlarının sağlanmasında, dini bilgi verme ile sorumlu yetkililerin karşı propaganda faaliyetlerinde bulunması kapsamında önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Espósito, J.(2002). Kutsal olmayan savaş, Oğlak Yayınları.

Çağtay-Çubukçu, İ.(1985). İslâm Mezhepler Tarihi, Vehhâbilik, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.

Başoğlu, T.(1996). “Hilafetin Sübut Şartı Olarak Bey’at”, İlam Araştırma Dergisi, 1996.

Aydın, M.A.(2017).Türk Hukuk Tarihi, Beta Yayınevi, İstanbul.

Özel, A.(1993). “Dârülharp”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 8, 536-537. İstanbul: TDV Yayınları.

Özel, A.(2011). İslam Hukukunda Ülke Kavramı Dârulislam Dârulharb. İstanbul: İz Yayıncılık.

Özel,A.(1994). Dârüssulh (Cilt 9). Ankara: TDV. Ağustos 1, 2021 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/darulislam> adresinden alındı

Yurdagör, M. (2010). Tağut (Cilt 39). Ankara: TDV İslam Ansiklopedisi. Eylül 1, 2021 tarihinde <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/maddesnc.php?MaddeAdi=tagut> adresinden alındı

Özkan, M.(2008). “Enevi İktidarının İşleyişinde Biat Kavramına Yüklene Anlam ve Biatın Fonksiyonu”, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,,7(13), s. 113-128.

Özcan, R. ve Açıl, O. (2019). Sicarii Örgütü ve Faaliyetleri. Tarih Araştırmaları Dergisi, 38 (65),21-42.

Kurun,A.İ. (2020).Tarihsel anlam bilimi açısından İslami terminolojinin anlam değişiminin incelenmesi: fetih, cihat ve şehit terimleri örneği(Doktora Tezi) https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=8tbPippmWV_blm9YEApcsdTqazwLbcMrbUH-fRpDvQSXKvRhNp4-aOP-IAVYE

Tüzen, H.(1995). Türkiye’de Anarşi, Terör ve Anomi (1968-1980), H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

Kallek, C. (1992). Biat (Cilt 6). Ankara: TDV. Ekim 6, 2021 tarihinde <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/maddesnc.php?MaddeAdi=biat> adresinden alındı

[1] Atuf için: Adıyaman, A. (2021). Din motifli radikalleşmede istismar edilen kelimelerin psikolojik üstünlüğü. Erişim adresi: <https://www.teram.org/Icerik/din-motifli-radikallesmede-istismar-edilen-kelimelerin-psikolojik-ustunlugu-180>